

Makalenin Dergiye Ulaşma Tarihi: 10.11.2016
Yayın Kabul Tarihi: 10.12.2016

Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı Ölçme ve Değerlendirme Sorularının İncelenmesi *

Analysis of Assessment&Evaluation Questions of The Republic of Turkey and Atatürk Revolution History Textbook

Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER *

Öz :

Eğitim, bireyin hayata hazırlandığı süreç olarak görülebilir. Bu sürecin gidişatının ise izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Eğitimin izlenmesi ve değerlendirilmesini ölçme olarak nitelendirmek mümkündür. Ölçmeye bağlı olarak sahip olunması beklenen bilgi, beceri ve tutumların ne seviyede edinildiği ya da edinilmediği tespit edilebilir. Bu tespit işleminden sonra ise değerlendirme boyutuna geçilir ki burada geriye dönük olarak öğrencinin edinemediği bilgi, beceri ve tutumları edinmesi için öğretmenlerin iyileştirme çalışmaları yapmaya ihtiyacı olur.

Bloom Taksonomisi ölçmenin sağlıklı bir şekilde yapılıp yapılmadığının düzeylere göre değerlendirilmesini sağlayabilir. Bloom Taksonomisinin yenilenmiş formuna göre hatırlama, anlama, uygulama, analiz etme, değerlendirme ve yaratma düzeyleri üzerinden değerlendirildiği zaman öğrencilerin öğrenip, öğrenmedikleri kontrol edilerek yapılacak çalışmalar buna göre yeniden düzenlenebilir.

Okullarda eğitim ve öğretim faaliyetleri bir program dâhilinde yapılmaktadır. Her öğretmenin görevi, derse girdiği sınıfın seviyesine uygun olarak hazırlanan programı zamanında uygulamaktır. Programların en can alıcı noktası ise kazanımlardır. Ölçme ve değerlendirme işlemlerinin kazanımlar baz alınarak hazırlanması öğrencilerin program dahilinde öğrenmelerinin değerlendirilmesini sağlayabilir.

* Bu çalışma 1-3 Eylül 2016 tarihleri arasında Antalya'da yapılan 5. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Kongresinde (Uluslararası Katılımlı) sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

** Tarih Öğretmeni, MEB, gcandeger@gmail.com.

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve devlet liseleri 11. sınıf öğrencilerinin T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında bulunan ünite sonu değerlendirme soruları üzerinde durulacaktır. Ünite sonu soruları Bloom Taksonomisi ve kazanımlar açısından incelenecektir. Sorular, Bloom Taksonomisi'ne göre düzeylere ayrılacaktır. Ayrıca ünite sonu soruları Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2012'de yayınlanan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük programında bulunan kazanımlarla eşlenecektir. Doküman inceleme yöntemi ile yapılacak olan çalışma T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında bulunan 7 ünite sonu ölçme ve değerlendirme sorularıyla sınırlıdır. Çalışma sonunda elde edilen veriler soruların düzeyleri ve kazanımlarla uyumuna bakılarak eksik olan düzeylerle ilgili örnek sorular oluşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Bloom Taksonomisi, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı Soruları, Ölçme ve Değerlendirme, Kazanım, Program.

Abstract

Training can be seen as a process in which individuals are prepared for life. The trajectory of this process must be monitored and evaluated. The evaluation and the monitoring of training could be called assessment. By means of assessment, it could be determined what level of knowledge, skills, attitudes are gained or not gained. After the assessment process, the evaluation process begins in which teachers need to make improvement works retrospectively in order to make the student gain knowledge, skills and attitudes that he/she failed to learn before.

Bloom Taxonomy may evaluate according to levels whether the assessment was made properly. According to Bloom Taxonomy of revised form recall, comprehension, application, analysis, evaluation, and when evaluated on creating levels students learn of work to be done by controlling their learning rearranged accordingly.

Education and educational activities in schools are conducted within a program. The task of each teacher is to implement the program on time prepared depending on the level of the classroom. The crucial point of programs are gains. The preparation of assessment and evaluation processes based on gains could ensure the evaluation of the learning processes of students within the program.

In this study, the assessment questions at the end of units of Republic of Turkey and Atatürk Revolution History Textbook of 11th graders of private and public high schools connected to the Ministry of Education is going to be emphasised. Assessment question at the end of units are going to be examined in terms of Bloom Taxonomy and gains. Questions will be divided into levels according to Bloom Taxonomy. Also the questions at the end of units are going to be matched with the gains of Republic of Turkey and Atatürk Revolution History program which was published by the Board of Education in 2012. The study which is going to be done

by means of document analysing method is restricted with the assessment and evaluation questions at the end of seven units. Sample questions are going to be prepared on deficits which will be determined by obtained data at the end of the study.

Keywords: Bloom Taxonomy, The Republic of Turkey and Atatürk Revolution History Textbook's Questions, Measurement and Evaluation, Acquisition Program,

Giriş

Eğitim, bireyin hayata hazırlandığı süreç olarak görülebilir. Bu sürecin gidişatının ise izlenmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Eğitimin izlenmesi ve değerlendirilmesini ölçme olarak nitelendirmek mümkündür. Ölçme işlemi ise sorular ya da öğrencilerin kendi öğrendiklerinin bir belgesi niteliğinde olan performans çalışmaları devreye girmektedir.

Öğrenme çıktılarının basitten karmaşığa doğru sınıflandırılması ise Bloom ve arkadaşları tarafından 1950'li yıllarda yapılan çalışmalarla sistematik bir hâle getirilmeye başlanmıştır. Bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alan ile ilgili çalışmalardan 1956'da bilişsel alanın sınıflandırılması yayınlanmıştır. İlk yapılan çalışmada bilişsel alanın sınıflandırılması altı basamak olarak tasarlanmıştır. Bunlar; 1. Bilgi, 2. Kavrama, 3. Uygulama, 4. Analiz, 5. Sentez ve 6. Değerlendirme şeklindedir. 2001 yılında Bloom'un öğrencilerinden Anderson ve arkadaşları tarafından yeniden ele alınan bu sınıflandırma iki boyutlu olarak yeniden tasarlanmıştır. Bu iki aşamanın birincisi öğrencilerin bilgi boyutunu oluştururken ikinci aşaması ise öğrencilerin nasıl öğrendiği yani süreç üzerine yoğunlaşmıştır. Yenilenmiş taksonominin bilgi boyutu olgusal, kavramsal, işlemsel ve üstbilişsel olarak adlandırılırken, bilişsel süreç boyutunda ise; hatırlama, anlama, uygulama, çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamaklarına yer verilmiştir (Tutkun;2012).

Okullarda eğitim ve öğretim faaliyetleri bir program dâhilinde yapılmaktadır. Her öğretmenin görevi, derse girdiği sınıfın seviyesine uygun olarak hazırlanan programı zamanında uygulamaktır. Programların en can alıcı noktası ise kazanımlardır. Ölçme ve değerlendirme işlemlerinin kazanımlar baz alınarak hazırlanması ise öğrencilerin program dahilinde öğrenmelerinin değerlendirilmesini sağlayabilir. Öğrencilerin bilişsel alanlarda başarılarını belirlemek amacıyla öğretmenlerin sordukları soruların düzeylerini belirlemek için geliştirilen birçok sınıflandırma sistemi bulunmaktadır (Filiz, 2004). Çalışkan'ın (2011) ifadesiyle "Öğrencilerin kazanımları doğru ve eksiksiz bir şekilde öğrenebilmeleri ve öğrenilenleri ne oranda kazandıklarının tespiti, sorulan soruların düzeyi ile de doğrudan ilişkilidir. Ancak öğrenme amaçlarının ve bu amaçların ölçme ve değerlendirilmesinde kullanılan soru düzeylerinin sınıflandırılmasında en çok faydalanılan yaklaşım S. Benjamin Bloom tarafından geliştirilen ve Bloom Taksonomisi olarak isimlendirilen, bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren bilişsel alan basamaklarıdır. Her bir düzey farklı bir zihinsel süreci kullanmayı gerektirdiği

için öğrencilerin başarılarının ölçülmesinde kullanılan sınavlardaki sorular Bloom Taksonomisi'nin her bir basamağını yansıtmalı ve bu başarı testleri farklı soru türlerini içermelidir .”

Bloom taksonomisi baz alınarak hazırlanan sorularla ilgili literatür incelediğinde tarih ve sosyal bilgiler dersleriyle ilişkili iki çalışma dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki Çolak ve Demircioğlu'nun (2010) çalışmasıdır. Bu çalışmada tarih dersi öğretmenlerinin hazırlamış oldukları sınav soruları üzerinde durulmuştur. Çalışmada farklı lise türlerinde görev yapan 40 öğretmenin hazırladığı 1735 sınav sorusunun büyük çoğunluğunun (yaklaşık %90) alt düzey sorular yani bilgi(hatırlama), kavrama(anlama) ve uygulama düzeyinde olduğu ortaya konmuştur. İkincisi Çalışkan'ın (2011) çalışmasıdır. Bu çalışmada da 6 farklı eğitim kurumunda çalışan 10 sosyal bilgiler öğretmenin 2003–2009 yılları arasında sosyal bilgiler dersiyle ilgili sınavlarında kullandığı 3992 soru incelenmiştir. İnceleme sonucunda soruların yıllara göre seviyelerinde değişiklik olduğu saptanmıştır. 2003–2005 yılları arasındaki soruların %78'inin bilgi seviyesinde, %17'sinin kavrama seviyesinde olduğu görülürken daha sonraki yılların sorularında programda yapılan değişikliğin etkili olduğu ve bilgi seviyesindeki soruların %39'a düştüğü görülmüştür.

Sosyal bilgiler ve tarih alanı dışında da öğretmenlerin sorularının incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Baysen'in (2006) çalışmasında 12 farklı branştan öğretmenin ders esnasında sorduğu 317 soru incelemeye alınmıştır. Soruların %56'sının bilgi seviyesinde kaldığı saptanmıştır. 9. sınıf coğrafya ders kitabı, coğrafya öğretmenleri ve ÖSS sınavındaki coğrafya sorularının incelendiği başka bir çalışmada(-Geçit ve Yazar; 2010) öğretmenlerin hazırladığı 222 sorunun %59'u bilgi, %29'u uygulama, %16,5'i kavrama ve %0,45'i (1 soru) değerlendirme düzeyinde bulunmuştur. Ders kitabındaki 233 ünite sonu değerlendirme sorusundan %85'i bilgi, %11,6'sı kavrama, %3,8'i uygulama, %3'ü (7 soru) analiz seviyesinde bulunmuştur. Bununla birlikte 2008–2009 ÖSS sınavındaki 9. sınıf coğrafya konusuyla ilintili 11 sorudan %73'ü kavrama, bilgi, analiz ve değerlendirme düzeylerinin oranının %9 olduğu saptanmıştır.

Yine kimya ders kitabındaki sorularla ilgili bir çalışmada (Üner, Akkuş ve Kormalı; 2014) 9 ve 10. sınıf kimya ders kitaplarının ünite sonu değerlendirme bölümlerinde toplam 343 soru tespit edilmiştir. Bu sorulardan % 10'u bilgi, %14'ü kavrama, %67'si uygulama ve %8'i ise analiz seviyesinde bulunmuşlardır. Benzer bir çalışma (Eroğlu ve Sarar; 2014) Türkçe ders kitaplarında bulunan dilbilgisi soruları üzerine yapılmıştır. Bu çalışmada 6, 7, ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında incelenen 349 sorudan %10'u hatırlama, %49'u anlama ve %41'i uygulama seviyesinde bulunmuştur.

Bu çalışmalarında yanında öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının soru sorma becerilerinin Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirildiği çalışmalar da bulunmaktadır(Koray, Altunçekiç ve Yaman, 2005). Çalışma sonucuna göre fen bilgisi öğretmen adaylarının hazırladıkları sorular incelendiğinde soruların bilgi, kavra-

ma ve uygulama seviyelerinde dağıldığı görülmüştür. Analiz, sentez ve değerlendirme seviyelerindeyse soru sorulmadığı tespit edilmiştir.

Bloom Taksonomisi ile ilgili öğretim programları ve kazanım seviyelerinin tespit edildiği başka çalışmalar da bulunmaktadır. Gezer ve arkadaşları (2014) çalışmalarında 8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı kazanımlarını yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre değerlendirmişlerdir. Değerlendirme sonucunda kazanımların %33,3'ü anlama, %21,3'ü analiz ve %45,3'ü değerlendirme düzeyinde bulunmuştur. Özdemir ve arkadaşları (2015) çalışmalarında sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarını Bloom Taksonomisi'ne göre inceleyerek seviyelendirmişlerdir. Kazanımlarda yapılan analiz sonucunda kazanımların %85'inin kavramsal bilgi boyutunda kaldığı, %15'inin ise işlemsel bilgi ve üstbilişsel alan kategorisinde olduğunu saptamışlardır. Bu dağılıma göre bilişsel süreç boyutunda kazanımların %40'ının anlama düzeyinde olduğu saptanmıştır.

Yukarıda bahsi geçen çalışmalar incelendiğinde ortaöğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersiyle ilgili bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Çalışmanın yapılmasında alanda konuyla ilgili çalışmalar olduğu ancak bu dersin irdelenmediğinin görülmüş olması etkili olmuştur. Diğer derslere ait gerek ders kitabı, gerekse öğretmen sorularının Bloom'un yenilenmiş Taksonomisi'ndeki isimleriyle hatırlama, anlama, uygulama düzeylerinde kaldığı görülmüştür. Üstbilişsel düzeyler olan çözümlenme, değerlendirme ve yaratma seviyelerinde yeterli miktarda soru belirlenmemiştir. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında da bu sonucun değişmediği tespit edilmiştir.

Amaç

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve devlet liseleri 11. sınıf öğrencilerinin ders kitabı olan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında bulunan ünite sonu değerlendirme soruları üzerinde durulacaktır. Ünite sonu soruları Bloom Taksonomisi ve kazanımlar açısından incelenecektir. Sorular Bloom Taksonomisi'ne göre düzeylere ayrılacaktır. Ayrıca ünite sonu soruları Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı(TTKB) tarafından 2012'de yayınlanan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük programında bulunan kazanımlarla eşlenecektir. Doküman inceleme yöntemi ile yapılacak olan çalışma T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında bulunan 7 ünite sonu ölçme ve değerlendirme sorularıyla sınırlıdır. Çalışma sonunda elde edilen veriler soruların düzeyleri ve kazanımlarla uyumuna bakılarak eksik olan düzeylerle ilgili örnek sorular oluşturulacaktır.

Yöntem

Betimsel nitelikli yapılan çalışmada tarama modeli uygulanmıştır. Tarama modeli ile ulaşılan dokümanlar incelenerek elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bil-

gi içeren yazılı ve görsel materyallerin incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Çalışmanın içeriği T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında bulunan 7 ünite sonu ölçme ve değerlendirme sorularıyla sınırlıdır. 7 ünite sonunda toplam 251 soru ve TTKB tarafından yayınlanan T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında bulunan 62 kazanım eşleştirilerek Bloom'un yeni taksonomisine göre düzeylere ayrılacaktır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada Çalışkan'ın (2011) hazırladığı "Soru İnceleme Formu" Ortaöğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük(2015) ders kitabında bulunan sorulardan uyarlanarak kullanılmıştır(Ek:1). Soru inceleme formu Çalışkan'ın ifadesiyle Bloom (1956), Çepni, Özsevgeç ve Gökdere (2003) ve Filiz'in (2004) çalışmalarından da yararlanılarak Bloom Taksonomisi'nin her bir basamağının özelliklerini, soru davranış ve sözcüklerini açıklayan, örnek soruları içeren ve soruların ölçtüğü bilişsel düzeylerin nedenini açıklayan bir şekilde yapılandırılmıştır.

Bulgular

Ortaöğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük (2015) ders kitabı 7 üniteden oluşmaktadır. Bu ünitelerin kronolojik bir sırayı takip ettiği ve Mustafa Kemal Atatürk'ün doğumu ile başlatılıp ölümü ile sonuçlandırıldığı ve (1881-1939) yılları arası olayları ile olguları kapsadığı görülmüştür. Her ünite sonunda ölçme ve değerlendirme başlıklı bir bölüm yer almaktadır.

Tablo:1 Ortaöğretim T.C. İnkılâp Tarihi Ders Kitabı (2015) Ölçme Değerlendirme Sorularının Ünitelere, Soru Tiplerine Göre Dağılımı ve Ünitelerin Kazanım Sayılarını Gösterir Tablo.

Ünite No	Kısa Cevaplı Soru	Boşluk doldurma	Doğru-Yanlış	Çoktan seçmeli	Eşleştirme	Bulmaca	Toplam Soru	Kazanım Sayısı
1	10	10	10	7	-	-	37	4
2	10	10	10	7	-	-	37	7
3	10	10	10	8	-	-	38	5
4	6	5	5	8	13	-	37	12
5	6	5	7	17	-	15	50	28
6	10	7	6	12	-	-	35	4
7	5	-	-	-	-	12	17	2
Toplam	57	47	48	59	13	27	251	62

1. ünite 1881'den 1919'a Mustafa Kemal başlığını taşımaktadır. Bu ünitenin sonunda ölçme ve değerlendirme başlığı altında hazırlanmış olan bölümde 4 farklı soru tipi kullanılmıştır. Soruların a grubunda 10 adet kısa cevaplı soru, b grubunda 10 adet boşluk doldurma, c grubunda 10 adet doğru-yanlış sorusu ve ç grubunda ise 7 adet çoktan seçmeli soru bulunmaktadır. Hacim olarak küçük bir ünite olan 1. ünite için toplam soru sayısı 37'dir. TTKB tarafından yayınlanmış olan programda aynı ünite ile ilgili 4 kazanım bulunmaktadır.

2. ünite Millî Mücadele'nin Hazırlık Dönemi başlığını taşımaktadır. Bu ünite-deki soru tipleri ve dağılımı da aynı($10+10+10+7=37$) olmakla birlikte, programda bu ünitenin kazanım sayısının 7 olduğu görülmüştür.

3. ünite Kurtuluş Savaşı'nda Cephele başlığını taşımaktadır. Bu ünite-deki soru tipleri ve dağılımının da benzer($10+10+10+8=38$) olduğu görülmüştür. Programdaki kazanım sayısı bu ünite için 5 kazanımdır.

4. ünite Türk İnkılâbı başlığını taşımaktadır. Bu ünitenin soru tiplerine bakıldığında a,b,c grubunun aynı olduğu ancak soru sayılarında değişikliğe gidildiği görülmüştür. A grubu 6 soru, b grubu 5 soru, c grubu 5 sorudan oluşmuştur. Ç grubunun soru tipi eşleştirme, şeklinde 13 sorudan oluşmuştur. Ayrıca d grubu yine çoktan seçmeli 8 sorudan oluşmaktadır. Bu ünite sonunda toplam 37 soru bulunmaktadır. Üniteyle ilgili programda 12 kazanım vardır.

5. ünite Atatürkçülük ve Atatürk İlkeleri başlığını taşımaktadır. Bu ünitenin soru tiplerine bakıldığında a,b ve c gruplarının aynı devam ettiği, ç grubunun çoktan seçmeli ve d grubunun ise çengel bulmaca şeklinde olduğu görülmüştür. Soru sayılarına bakıldığında a:6, b:5, c:7, ç:17 ve d:15 sorudan oluşmakta ve ünite sonunda toplam 50 soru bulunmaktadır. Programdaki kazanım sayısı bu ünite için 28'dir.

6. ünite Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası başlığını taşımaktadır. Bu ünitenin soru tiplerine bakıldığında 1 ve 2. ünitelerdekiyle aynı yapının olduğu, sayıların ise $10+7+6+12=35$ sorundan oluştuğu saptanmıştır. Bu ünitenin programdaki ağırlığı ise 4 kazanımdır.

7. ünite Atatürk'ün Ölümü başlığını taşımaktadır. Bu ünitenin soru tiplerine bakıldığında a grubunun 5 kısa cevaplı sorudan oluştuğu ve b grubunun ise 12 soruluk bir çengel bulmacadan oluştuğu görülmüştür. Ünitenin programdaki kazanım sayısı 2'dir.

Soruların sayısal dağılımını ve kazanımlarla karşılaştırmasını yaptığımızda kazanım sayısının fazla olduğu 5. Ünitenin soru sayısının fazla olduğu görülmesine rağmen diğer kazanımlara göre karşılatınca sayının az olduğu anlaşılmaktadır.

Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin bilişsel alanı hatırlama, anlama, uygulama, çözümlenme, değerlendirme ve yaratma basamaklarına ayrılmıştır.

Hatırlama basamağında öğrencilerin öğrendikleri bilgileri hatırlaması istenmektedir. Bu basamağın anahtar soru kökleri Kim, Ne, Nerede, Ne zaman? gibi kelimelerdir.

Anlama basamağında öğrencilerin açıklama(ifade etme), çevirme, öteleme(-tahmin etme- kestirme), yorumlama, terimin anlamını söyleme, seçme işaretleme davranışları ön plana çıkmaktadır. Bu basamağın anahtar soru kökleri göster, açıkla, örnek ver, değiştir, çevir, özetle, ayır, genişlet gibi kelimelerdir.

Uygulama basamağında öğrencilerden öğrendiklerini ve anladıklarını uygulama, yazma, belirtme, ortaya koyması beklenmektedir. Bu basamağın anahtar soru kökleri uygula, seç, kullan, çöz, biçimlendir, değiştir, boya, hazırla gibi kelimelerdir.

Çözümleme basamağında öğrencilerden bir bütünün anlamını bozmadan parçalara ayırması beklenir. Bu basamak üst düzey bilişsel beceriler arasına girer. Bu basamağın anahtar soru kökleri niçin, hangi etkenler, analiz edin, parçalara ayırın, açığa çıkartın, sonuca var, ilişki kur gibi ifadelerdir.

Değerlendirme basamağında öğrencinin öğrendiklerinden hareketle kendine ait bir sonuca ulaşması beklenir. Bu basamağın anahtar soru kökleri fikrin nedir, hangisi en iyi, bu görüşe katılıyor musun, değerlendir, karar ver, haklılığını savun gibi ifadelerdir.

Yaratma basamağı bilişsel alanın en üst aşamasıdır. Bu basamakta öğrencilerden var olan parçalardan yeni bir şey ortaya çıkarması beklenmektedir. Bu basamağın anahtar soru kökleri tahmin et, üret, birleştir, ne olurdu, eğer olsaydı, yapılandır gibi ifadelerdir. (Arık, Erişim Tarihi: 21.08.2016)

Tablo:2 Ortaöğretim T.C. İnkılâp Tarihi Ders Kitabı (2015) Ölçme Değerlendirme Sorularının Bloom Taksonomisi Seviyelerine Göre Dağılımı

Seviye Soru Türü	Ünite No	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Çözümleme	Değerlendirme	Yaratma	Toplam
Kısa Cevaplı	1	4	3	-	1	2	-	10
	2	1	3	-	4	2	-	10
	3	2	6	-	2	-	-	10
	4	-	4	-	1	1	-	6
	5	-	1	-	3	-	2	6
	6	4	4	-	1	1	-	10
	7	4	-	-	-	-	1	5
Boşluk Doldurma	1	10	-	-	-	-	-	10
	2	10	-	-	-	-	-	10
	3	10	-	-	-	-	-	10
	4	5	-	-	-	-	-	5
	5	5	-	-	-	-	-	5
	6	7	-	-	-	-	-	7
	7	-	-	-	-	-	-	-
Doğru& Yanlış	1	10	-	-	-	-	-	10
	2	10	-	-	-	-	-	10
	3	10	-	-	-	-	-	10
	4	5	-	-	-	-	-	5
	5	7	-	-	-	-	-	7
	6	6	-	-	-	-	-	6
	7	-	-	-	-	-	-	-
Çoktan Seçmeli	1	6	1	-	-	-	-	7
	2	1	4	-	2	-	-	7
	3	4	3	-	1	-	-	8
	4	1	5	-	1	1	-	8
	5	1	9	-	7	-	-	17
	6	3	3	-	5	1	-	12
	7	-	-	-	-	-	-	-
Eşleştirme	1	-	-	-	-	-	-	-
	2	-	-	-	-	-	-	-
	3	-	-	-	-	-	-	-
	4	13	-	-	-	-	-	13
	5	-	-	-	-	-	-	-
	6	-	-	-	-	-	-	-
	7	-	-	-	-	-	-	-
Bulmaca	1	-	-	-	-	-	-	-
	2	-	-	-	-	-	-	-
	3	-	-	-	-	-	-	-
	4	-	-	-	-	-	-	-
	5	15	-	-	-	-	-	15
	6	-	-	-	-	-	-	-
	7	12	-	-	-	-	-	12
Toplam		166	46	-	28	9	2	251

Tablo 2 incelendiğinde soruların büyük bölümünün %66 (166 soru) ile hatırlama seviyesinde olduğu görülmektedir. Soruların %18'i(46) anlama, %11'i(28) çö-

zümleme, %3,5'u (9) değerlendirme ve %0,8'i (2) yaratma seviyesinde bulunmuştur. Ünite değerlendirme soruları arasında uygulama seviyesinde soru görülmemiştir. Hatırlama seviyesinde soru tipi olarak bakıldığında boşluk doldurma, doğru-yanlış, eşleştirme ve bulmaca sorularının büyük bir yekün tuttuğu görülmektedir. Kısa cevaplı sorular ve çoktan seçmeli soruların diğer seviyelere dağılım gösterdiği de aşikârdır.

Sonuç ve Öneriler

Ortaöğretim T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük (2015) ders kitabı 7 ünite-den oluşmaktadır. Ünite sonunda bulunan ölçme ve değerlendirme bölümlerinde toplam 251 soru bulunmaktadır. TTKB'nin 2012 yılında yayınladığı T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda ise toplam 62 kazanım bulunmaktadır. Ünite sonu ölçme değerlendirme bölümlerinin kısa cevaplı, boşluk doldurma, doğru-yanlış, çoktan seçmeli, eşleştirme ve çengel bulmaca şeklinde tasarlandığı görülmüştür.

Yapılan doküman inceleme yöntemi ile elde edilen sonuç; soruların büyük çoğunluğunun hatırlama ve anlama düzeyinde olduğudur. Özellikle boşluk doldurma, doğru-yanlış, eşleştirme ve bulmaca soruları da hatırlama seviyesinde soru sayısının fazla çıkmasına neden olmuştur. Uygulama seviyesinde hiç soru tespit edilememiştir. Bloom'un yeni taksonomisine göre uygulama, çözümlenme, değerlendirme ve yaratma basamaklarının bu ölçme değerlendirme soruları ile karşılanamadığı görülmüştür. Daha önceki çalışmalar (Üner, Akkuş ve Kormalı; 2014; Geçit ve Yazar; 2010) kimya ve coğrafya ders kitaplarındaki durumun da benzer sonuçlar verdiği şeklindedir. Ortaöğretimin ilk yılları olabilecek 9 ve 10. sınıf ders kitaplarında hatırlama, anlama sorularının ağırlıklı olması kabul edilebilir bir durumken; 11. sınıf ders kitaplarında durumun biraz daha üstbilişsel seviyeye doğru yükselmesi beklenen bir durumdur.

Kazanımların karşılanmasına bakınca 1. ünite ile 4. ünite de soru sayısı aynı olmasına karşılık kazanım sayıları arasında büyük bir fark olduğu görülmektedir. 4 kazanım için de 12 kazanım için de 37 soru kullanılmıştır. Yine 4 kazanım olan 6. ünite deki soru sayısı 35'tir. 5. ünite de durum biraz daha karmaşık bir hâl almaktadır. 28 kazanım olup 50 soru bulunmaktadır. 4 kazanım için 1. ünite de 37, 4. ünite de 35 soru bulunurken 28 kazanım için 50 sorunun bulunması yeterli olmamaktadır.

Soruların tipleri açısından bakıldığında doğru-yanlış soruları ile doğru bir ölçme işleminin yapılamayacağı da düşünülebilir. Çünkü doğru-yanlış sorularında sadece iki seçenek vardır ya doğru ya da yanlış %50'lik bir şans faktörü burada devreye girmektedir. Öğrencinin gerçekten bilerek mi, yoksa şans faktörünü kullanarak mı cevapladığını ortaya koymak güçleşmektedir.

Ölçme değerlendirmenin ders içinde yapılacak olan etkinliklerle ve performans dayalı yapılmasının öğrenme çıktılarının değerlendirilmesinde daha uygun bir

yöntem olacağı düşünülebilir. Buradan çıkan ünite sonu değerlendirme sorularında durum bu iken kitabın tamamında uygulama, çözümlleme, değerlendirme ve yaratma seviyelerinde hiç soru bulunmadığı da düşünülmemelidir. Proje ve performans çalışmaları -ki birçok ünite içine serpiştirilmiş durumdadır- öğrencilerin üstbilişsel seviyelerde çalışmalar yapmasına imkân vermektedir. Ancak sınıfların kalabalık, öğretmenin ders yükünün fazla olması ve dönem sonunda yetiştirilecek bir müfredat programının olması öğretmenlerin bu türden çalışmalar yapmalarına da engel olmaktadır. Ayrıca ortaöğretim öğrencilerinin sınav odaklı bir durumda olması da daha çok çoktan seçmeli sorularla ilgilenmelerini sağlamaktadır. Dolayısıyla her ne kadar kitapta proje ve performans çalışmaları olmasına rağmen bu çalışmalar öğrencilerin çok ilgisini çekmemektedir.

Öneriler; Kitapta çok fazla bulunamayan uygulama ve yaratma ile ilgili örnek sorular aşağıda verilmiştir.

Uygulama;

Soru; Aşağıdaki harita üzerine Batı Cephesi'nde yapılan savaşları yerleştiriniz.

Bu soruda öğrenci Batı Cephesi'nde yapılan savaşları bulacak ve savaş mekânlarını harita üzerinde gösterecektir. Öğrenciyi hem hatırlama hem de yerlerini bulmaya yönlendireceği için uygulama düzeyinde bir soru olduğu düşünülmüştür.

Yaratma;

Soru; Soyadı Kanunu'nun olmadığı dönemde yaşanan zorluklarla ilgili bir kompozisyon yazınız.

Kaynakça

Arık, Halil, Soru Hazırlama Teknikleri,

http://kayseri.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_09/27124124, Erişim Tarihi, 21.08.2016.

Baysen, E.(2006). Öğretmenlerin Sınıfta Sordukları Sorular İle Öğrencilerin Bu Sorulara Verdikleri Cevapların Düzeyleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*,14(1), 21–28.

Cansüngü Koray, Ö. ve Yaman, S. (2002). Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Soru Sorma Becerilerinin Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 10(2), 317- 324.

Çalışkan, H. (2011). Öğretmenlerin Hazırladığı Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (160), 120–132.

Çepni, S., Özseveç T. ve Gökdere M. (2003). Bilişsel Gelişim ve Formal Operasyon Dönem Özelliklerine Göre ÖSS Fizik ve Lise Fizik Sorularının İncelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi*, 157(1), Kış.

Çolak, K. ve Demircioğlu, İ.H. (2010). Tarih Dersi Sınav Sorularının Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Düzeyi Açısından Sınıflandırılması, *Milli Eğitim*, 39(187), 160–171.

Eroğlu, D., ve Sarar Kuzu, T. (2014). Türkçe Ders Kitaplarındaki Dilbilgisi Kazanımlarının ve Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 72–80.

Geçit, Y. ve Yarar, S. (2010). 9. sınıf coğrafya ders kitabındaki sorular ile çeşitli coğrafya sınav sorularının bloom taksonomisine göre analizi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 154–167.

Gezer, M., Şahin, İ. F., Öner Sünkür, M., ve Meral, E. (2014). 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 433–455.

Komisyon. (2015). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük*, 4. Bsk. Ankara: Devlet Kitapları.

Koray, Ö., Altunçekiç, A., & Yaman, S. (2005). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Soru Sorma Becerilerinin Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(17), 33–39.

Özdemir, S. M., Altıok, S. Ve Baki, N. (2015). Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımlarının İncelenmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 363–375.

Tutkun, Ö. F.(2012). Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi Üzerine Genel Bir Bakış, *Sakarya University Journal of Education*, 2,(1), 14–22.

Üner, S., Akkuş, H. ve Kormalı, F. (2014). Ortaöğretim Kimya Ders Kitaplarındaki ve Sınavlarındaki Soruların Bilişsel Düzeyi ve Öğrencilerin Bilişsel Düzeyiyle İlişkisi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 15(1), 137-154

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EK 1

Soru İnceleme Formu

Seviye	Özellikleri	Soru Davranışları ve Sözcükleri	Örnek Sorular	Neden
Bilgi (Hatırlama)	<ul style="list-style-type: none"> Bilginin gözlenmesi ve hatırlanması Tarihlerin, olayların ve yerlerin bilinmesi, önemli fikirlerin bilinmesi Konu alanında bilgili olma 	<p><u>tanımla</u>, betimle, sırala, yerini belirt, seç, söyle, göster, topla, incele, ezberle, tanı, belirt, isimlendir, ezberle, kim, ne, nerede, ne zaman</p>	<p>I- Mustafa Kemal Meşrutiyete karşı çıkan Vakası'nda Hareket Ordusu kurmay başkanı olarak görev almıştır.</p> <p>II- Mustafa Kemal'in Ömer Naci ile tanışması ve Namık Kemal'in eserlerini ilk defa okumaya başlaması aşağıda eğitim aldığı hangi okulda gerçekleşmiştir?</p> <p>A) Şemsi Efendi Okulu B) <u>Manastır Askeri</u> İdadisi C) Selanik Mülkiye Rüştiyesi D) <u>Selanik Askeri</u> Rüştiyesi E) <u>Harp Akademisi</u>.</p>	<p>I) Yukarıda verilmiş olan kelimelerden biri ile boşluğun doldurulması istenmektedir.</p> <p>II) Bu soruda Mustafa Kemal'in okuduğu okulun hatırlanması istenmektedir.</p>
Kavrama(Anlama)	<ul style="list-style-type: none"> Bilgiyi kullanma Yöntemleri, kavramları ve teorileri yeni durumlarda kullanma Gerekli bilgi ve <u>becerileri</u> <u>kullanarak</u> problemleri çözmeye 	<p><u>göster</u>, açıkla, çevir, örnek ver, yeniden yaz, özetle, genelle, ayır, savun, örnek ver, tahmin et, eğer ... olmasaydı ne olurdu?</p>	<p>I- Atatürk'ün ileri görüşlülüğüne bir örnek vererek açıklayınız.</p> <p>II- Mustafa Kemal'in Türk milletinin beklediği ses dediği, eserlerindeki vatan sevgisi ve hürriyet fikirlerinden etkilendiği yazar aşağıdakilerden hangisidir?</p> <p>A) <u>Mehmet Akif</u> Ersoy B) J. J. Rousseau C) Namık Kemal D) Şinasi E) <u>Abdullah</u> Cevdet</p>	<p>I) Bu soruda, bilinen bir bilgiye bağlı olarak örnek verilmesi istendiğinden kavrama düzeyinde bir sorudur.</p> <p>II) Burada Mustafa Kemal'i etkileyen yazarları arasından vatan sevgisi ve hürriyet fikirleri ile ön planda olan yazarın seçilmesi istenmiştir. Bilgiyi kullanması istendiği için kavrama düzeyinde bir sorudur.</p>
Uygulama	<ul style="list-style-type: none"> Örnekleri görme Parçaları düzenleme Gizli anlamları hatırlama Değişkenleri tanımlama 	<p><u>uygula</u>, değiştir, çöz, seç, göster, biçimlendir, sınıfla, üret, kullan, dramatize et, keşfet, hazırla, boy</p>	-	Kitapta <u>bu seviyeye</u> uygun soru bulunamamıştır.
Analiz	<ul style="list-style-type: none"> Yeni fikirler üretmek için eskileri kullanma Verilen olaylardan genellemeye gitme Birçok alandaki bilgiler arasında bağlantı kurma Sonuçları tahmin etme ve sonuç çıkarma 	<p><u>analiz</u> et, sınıflandır, araştır, seç, alt parçalara ayır, farklılığı bul, sonuç çıkar, ayır, göster, destekle, niçin, hangi etkenler, delilleri açığa çıkar, sonucunu açıkla, analiz et, destekle</p>	<p>I- <u>Milli</u> mücadeleyi destekleyen cemiyetlerin ortak özellikleri nelerdir?</p>	<p>I) Burada millî <u>cemiyetlerin</u> <u>ortak</u> özelliklerini sınıflandırması istendiği için analiz düzeyinde bir soru olarak değerlendirilebilir.</p>

Değerlendirme	<ul style="list-style-type: none"> Fikirler arasında karşılaştırma yapma ve ayırımı yapma Teorilerin ve sunumların önemini değerlendirme Savunulabilir tartışmalara dayalı olarak seçim yapma Delillerin değerini doğrulama Nesnelliği tanıma 	<p><u>vargula</u>, düşün, öner, süreci değerlendir, destekle, ince ayrıntıları değerlendir, sonucu değerlendir, karşılaştır, eleştir, fikrin nedir, hangisi en iyisi, bu görüşe katılıyor musun, karar ver, değerlendir, haklılığımı savun</p>	<p>I- Balkan Antantı ve Sadabat Paktı dünyadaki hangi gelişmeler üzerine imzalanmıştır? II- I- İstiklal Mahkemelerinin kurulması II- Kuvvetler birliğinin kabul edilmesi III- Düzenli ordunun kurulması Bu gelişmelerden hangilerinin Büyük Millet Meclisinin etkinliğini artırdığı savunulabilir? <u>A)Yalnız I</u> <u>B)Yalnız II</u> C) I – II D) I – III E) I – II – III</p>	<p>I) Burada Balkan Antantı ve Sadabat Paktı'nın imzalanması öncesindeki olayları değerlendirilmesi istendiği için değerlendirme seviyesinde bir soru olarak kabul edilebilir. II) Bu soruda öncüllerin değerlendirilmesi ve sonucu hakkında bir savunma istendiğinden soru, değerlendirme düzeyinde bir soru olarak kabul edilebilir.</p>
Yaratma(Sentez)	<ul style="list-style-type: none"> Yeni ve orijinal bir ürün oluşturma. Tahmin yürüterek ve sıradışı ilişkiler kurarak sorun çözebilme. 	<p><u>birleştire</u>, rol oyna, karıştır, denence kur, desen oluştur, orijinal bir şey oluştur, yarat, geliştir, organize et, planla, icat et, yapılandır, düzenle, tahmin et, öner, ne olurdu ... eğer x olsaydı?</p>	<p>I- Atatürkçülüğün tanımını yaparak ülkemize kazandırdıklarını günümüzden örnek vererek açıklayınız.</p>	<p>I) Bu soru verilen bilgiye dayalı olarak daha üst düzeyde bir tahmin yapma sorusu olmasından dolayı yaratma seviyesinde bir soru olarak kabul edilebilir.</p>